

İslam'da Eğitim

Sema ÇAPAK

0009-0006-0984-2310

semacapak370@gmail.com

29 Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul,

Türkiye

Öz

Ignaz Goldziher (1850–1921) tarafından kaleme alınan “İslam’da Eğitim” başlıklı makalenin aslı Education (muslim) maddesi olarak “Encyclopaedia of Religion and Ethics Din ve Ahlâk Ansiklopedisi’nde (V, 198–207, New York 1912) ve Gesammelte Schriften’de (V, 223–232, 1970) yer almaktadır. Makale; Mehmet Emin Özafşar, Mehmet Görmez ve Bünyamin Erol tarafından Türkçeye tercüme edilmiş ve İslami Araştırmalar Dergisi’nde (C.2, Sayı 7, s.79-94, Mayıs 1988) yayımlanmıştır. Makale; “İslam’ın İlk Devirlerinde Eğitim”, “Temel Eğitimin Konuları”, “İlk Öğretim Hocalarının İtibarı”, “Öğretmen Ücretleri”, “Okulların İdaresi”, “Kızların Eğitimi”, “Ahlaki ve Siyasi Eserlerde Eğitim”, “Reforma Doğru Yapılan Modern Hareketler” olmak üzere 8 başlıktan oluşmaktadır. Çalışma, İslam eğitim tarihine yönelik kapsamlı ve dikkate değer değerlendirmeler sunması açısından kayda değer katkılar sunmaktadır.

Atıf Bilgisi:

Çapak, Sema. “İslam’da Eğitim”. Bingöl Araştırmaları Dergisi (Aralık 2025), 93-96.

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi:27.12.2025

Kabul Tarihi: 30.12.2025

Yayın Tarihi: 31.12.2025

Hakem Sayısı: İki Dış Hakem Değerlendirme Çift Taraflı Kör Hakemlik

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.

Benzerlik Taraması: Yapıldı - intihal.net

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir

Finansman: Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.

Etik Bildirim: @gmail.com

Lisans: CC BY-NC 4.0

Education in Islam

Sema ÇAPAK

0009-0006-0984-2310

semacapak370@gmail.com

29 Mayıs University, Institute of Social Sciences, Department of Religious Education,

İstanbul, Türkiye

Abstract

The article titled “Education in Islam”, written by Ignaz Goldziher (1850–1921), was originally published as the entry “Education (Muslim)” in the Encyclopaedia of Religion and Ethics (Vol. V, pp. 198–207, New York, 1912) and later included in *Gesammelte Schriften* (Vol. V, pp. 223–232, 1970). The article was translated into Turkish by Mehmet Emin Özafşar, Mehmet Görmez, and Bünyamin Erol, and published in the *Journal of Islamic Research* (İslami Araştırmalar Dergisi) (Vol. 2, No. 7, pp. 79–94, May 1988). The article consists of eight sections: “Education in the Early Periods of Islam,” “Subjects of Basic Education,” “The Prestige of Elementary School Teachers,” “Teachers’ Salaries,” “School Administration,” “Education of Girls,” “Education in Moral and Political Works,” and “Modern Movements Toward Reform.” The study offers comprehensive and noteworthy evaluations of the history of education in Islam and makes significant contributions to the relevant field of scholarship.

Citation Information

Çapak, Sema. “Education in Islam”. *Bingöl Araştırmaları Dergisi* (Aralık 2025), 93-96.

Article Information

Received: 27.12.2025

Accepted: 30.12.2025

Published: 31.12.2025

Number of Reviewers: Two external reviewers; double-blind peer review

Ethical Statement: Ethical principles were followed during the preparation of this study.

Similarity Check: Conducted – intihal.net

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Funding: No funding, grant, or other financial support was received.

Ethics Approval / Notification: @gmail.com

License: CC BY-NC 4.0

İslam'da Eğitim

Goldziher'in "İslam'da Eğitim" adlı makalesinin "İslam'ın İlk Devrilerinde Eğitim" başlığı altında İslam'ın eğitime verdiği değere yer verilerek, hadislerden örnekler verilmiştir. Yer verilen hadislerin İslam'ın eğitim anlayışını gösterdiği ifade edilerek, özellikle Arapların medeniyet seviyesinin yükselmiş olması ve onlara yeni eğitim usullerinin kazandırılması İslam ile gerçekleştiğine dikkat çekilmektedir. Buna, Peygamberimizin Bedir savaşı sonrasında, esirlerden özellikle çocuklara okuma yazma öğretmelerini istemesi örnek verilmektedir. Müslüman toplumun teşekkülüyle eğitim sistemi kurulduğuna dikkat çekilerek, bu vesile ile birçok eğitim kurumunun kurulduğu ifade edilmektedir. Yazara göre İslam'da temel eğitimin tamamıyla gelişim gösterdiği dönem Emeviler dönemi; pozitif ilimlerin gelişim gösterdiği dönem ise Abbasiler dönemi olmuştur. Bu başlık altında, halife Me'mun döneminde kurulan ve İslam dünyasına başta Süryanice olmak üzere birçok fark dilden eserlerin Arapçaya tercüme edilmesine zemin hazırlayan Beytül-hikme'nin kurulduğu ifade edilmekte; yüksek öğretimin de merkezi olan Nizamiye medreselerine özellikle de Nizamü'l-mülk'ün katkılarına değinilmektedir. Bu dönemde meydana gelen gelişmelerle yeni bir çığır açılmış sadece dini ilimler değil diğer ilimler üzerinde de önemle durulmuştur.

"Temel Eğitimin Konuları" başlığı altında, çocuklar için verilmesi gereken eğitimlerde teolojik olmayan ifadelerin kullanıldığına yer verilmektedir. Ayrıca yazar, Müslümanların eğitim anlayışının oluşum süreçle için başta Pers ve Yunan görüşleri olmak üzere yabancılarda da istifade ettiklerini yüzmeye önem verilmesinin Yunan düşüncesinin bir temsili olduğunu örnek vererek anlatmaktadır. Yazar, çocuk eğitimi için çocuğun konuşmaya başlamasından itibaren Kur'an eğitiminin verilmesinin önem ve gerekliliğine hassaten dikkat çekmektedir.

"İlk Öğretim Hocalarının İtibarı" kısmında, Arap literatüründe öğretmenlerin "hürmetten mahrum kişiler" olarak nitelendirilmesine yer verilmektedir. Hz. Peygamberden önce öğretmenlerin itibarının olmadığı toplumun itibarsız kesimleri arasından yer aldığına dikkat çekilmekte buna dair bazı örnekler verilmektedir. İslam'ın gelişi ile beraber Hz. Peygamber öğretmenlerin toplumun itibarlı kesimi olduğuna dikkat çekmiş, eğitim ve öğretimin önemi üzerinde durulmuştur. Peygamberimizden birçok naklin rivayet edilmesiyle öğretmenlik kurtarılmaya çalışılmış, insanların en hayırlısının öğretmenler olduğu ifade edilmiştir. Peygamberimizin öğretmenlerin faziletlerine değinmesi ve peygamberimizin bu hadisleri eğitimin yayılmasına da sebebiyet vermiştir.

“Öğretmen Ücretleri” başlığı, öğretmenlerin dini eğitim vererek ücret talep edip almalarının eleştirisini içermektedir. Bazı İslam hukukçuları verilen dini eğitim için ücret talep edilmesini uygun bulmazken, bazıları da buna eleştiri getirmemektedir. Fakat bunların neticesinde İslam hukukçuları öğretmen maaşlarını meşru kabul etmiştir.

“Okulların İdaresi” başlığında, öncelikle öğretmen ve öğrenci ilişkisi için temel prensibin “öğretmen-öğrenci arasındaki eşitlik” ilkesi olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca doğu insanının ahlak anlayışının tipik bir ifadesi olan öğretmenlerin evli olması gerektiği ifadesi İslam'da meşru bir hüküm olarak kabul edilmektedir. Ek olarak herkese ilköğretim verilmesi gerektiği ifade edilmekte fakat bu eğitimin herkesin görebileceği bir yerde yapılması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Bu başlık altında öğrencilerin tatil günlerine dikkat çekilmiş bunun akabinde bir öğrencinin Kur'an'dan bir cüzü öğrenmesiyle ona ödül olarak bir veya yarım gün izin verilmesi önerilmiştir. Özel durumlar hariç eğitim ve öğretimin sadece erkek çocuklarına verilmesi gerektiği bahsinin geçtiği kısım ise “Kızların Eğitimi” adlı bölümdür. Bu bölümde kızların ahlaki ve dini yönden eğitim verilmesinin gerekliliği ifade edilmesine, karşın zihni gelişmelerin üzerinde durulmadığı görülmektedir.

“Ahlak ve Siyasi Eserlerde Eğitim” başlığında ise, ahlaki ve siyasi eserlerde, temel eğitim meselesine dikkat çekilmektedir. Ayrıca bu bahiste İmam Gazali'nin ahlaki sistem ve eğitim problemi arasında ilk defa organik ilişki kuran kişi olduğu ifade edilmektedir. İmam Gazali'nin çocukların zihnini “tabula rasa” olarak görmesiyle ebeveyn ve öğretmenler için çocuklara verecekleri eğitim hususunda onların dini sorumluluklarına değinilmektedir. Bununla birlikte Gazali, çocukların inançlı ve iyi bir şekilde yetiştirilmesi için ahlaki bilince sahip olmaları içtimai hayatın kurallarına adapte olmaları gerektiğine dikkat çekmektedir.

Makalenin son bölümünde “Reforma Doğru Yapılan Modern Hareketler” üzerinde durulmakta ve modern dönemde eğitimle ilgilenen eğitimcilerin yaptığı çalışmalarından örnekler verilmektedir.

Sonuç olarak değerlendirmeye çalıştığımız “İslam'da Eğitim” isimli makale İslam düşünce tarihindeki eğitim süreçlerini ele almakta eğitimin kalitesi, öğretmen ve öğrenci ilişkilerine değinmektedir. Makalede İslam'da eğitimin nitelikli ele alınışına dair örnekler verilmektedir. Makalenin farklı başlıklar altında “İslam'da Eğitim”i ele alışı, konuyu ana hatları okuyucuya inceleme ve değerlendirme imkanı sağlamaktadır.